

1. FELADATSOR

1. Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Mit hoz

(1) Engem nem érdekel a jövő.

Evvel a hetyke mondattal gondoltam kezdeni ezt a szöveget, és elegendő erős viszony, hogy egy jövőről szóló album bevezetője lehessen.

(2) De lassan a testtel, ahogy a temetői szakemberek mondják. Igaz ez? Egyáltalán igaz lehet? Tényleg nem érdekel, hogy ki lesz a Barcelona új edzője, hogy hány forint lesz a görögdinnye kilaja, mik lesznek a lottószámok és ki nyeri a választásokat. De. A jövőről szólva emelkedettebben szoktunk beszélni, nem a görögdinnyéről, hanem az emberiségről, aki a jövőről beszél, szinte szükségszerűen nagy dolgokról beszél. Talán ez gyanakvásom forrása?

Vagy inkább az, hogy többnyire azért beszélnek a jövőről, hogy az olyan legyen, mint ahogyan beszélnek róla? Én nem akarok semmit a jövőtől. Megismerni pedig akkor akarom, ha majd jelen lesz, de akkor nagyon.

(3) Akkor mi az, ami nem érdekel engem a jövőben? Ezt meg tudom válaszolni. Én. Minden más igen, ez nem. Azt nem akarom tudni, hogy velem mi lesz. (Zárójelben és őszintén szólva, most, 2002 márciusában a világon a legjobban az érdekel, hogy mi lesz velem új május végén, de ez egyrészt nem illik bele a gondolatmenetbe, másrészt május vége talán még nem is jövő, az olyan, mint a görögdinnye, arról meg már bevallottam, hogy nem érdekel.) Ez az ódzkodás logikusnak tetszik, evvel tulajdonképpen az életemet védem, az életem érdekességét, a kíváncsiságom tárgyát, a szenvedélyt, mely életben tart. Viszont ha avval kérkedem, hogy kíváncsi természetű vagyok, hogy ez alkatom legfőbb vonása, márpedig evvel szoktam kérkedni, akkor az nem jelenti-e vajon, hogy minden érdekel szőröstül-bőröstül, egy-két-há-négy dimenzióstul. De.

(4) A sci-fiket már kora gyermekkoromtól fogva ásítva untam. Viszont az időalagutakat azokat bírom. Kegymélem, ahogy a tájszó mondja. Egy Hondával Mátyás király udvarában. Király. 1930-ban dumálni kicsit Kosztolányival. Figyelj, angyalom, írtam egy verset, megmutatnám, Hajnali részegség a címe. Visszafele még az én se zavar. Igen: a jövőkutatás, igen: az éntől megfosztott jövő.

A struktúrák változásai: a sejteké, a társadalomé, a kultúráé, az időé, mindezek viszonyaié.

És hát az idő változásának a változása. Mert ez a legnagyobb változás. Másként múlik az idő. Nem csak a gyorsaságában, hanem már linearitásában sem bízhatunk, sőt folyamatosságában sem, s ha igazából értenénk, amit mondunk, akkor pirulás nélkül mondanánk, hogy már az irányára sem lehet mérget venni. Ez a másként nem csak érdekes (vagy riasztó), hanem fontos is, mert közvetlenül befolyásolja az életünket, a mindennapokat. Másfajta életokról beszél Balzac, Flaubert, Proust, mert másképp

telt mindőjüknél az idő. (Vagy fordítva: Az árjában úszva mindig ugyanarról?) A tizenkilencedik század jövője nem a huszadik század.

A jövővel talán nem is azért foglalkozunk annyit, hogy megtudjuk, mi lesz, hanem, hogy a megsejtettből a mára következtessünk. Ha most így, akkor úgy. De ha úgy, akkor most ne így.

(5) Volna itt még ez a jövőkép.

Amíg a kommunizmus rabigáját nyögtük, a nyugat-európai kerekasztalok kelet-európaiaknak címzett állandó kérdése így szólt: Szabad Ön? Az új kérdés: Van Önnek jövőképe?

Nekem nem szokott ilyenkor ilyesmim lenni, azért nem, mert nincs. És azért nincs, mert többé-kevésbé senkinek sincs. Ők is ezért kérdezik, ezért kérdeznek minket, egymást nem merik, pontosabban illetlenségszámba megy. Ha van utópia, az annyi-ra személyes, hogy olyan, mintha nem volna. (Ha az utópia művé lesz, akkor ki is lép az egy-személyiből, de ez nem a kerekasztalok esélye.)

(6) Más azonban a helyzet, ha nem a nyelv, a logosz, hanem a szem felől közelítünk. Akkor a jövőkép is mást jelent. Ha nem is kisebbet, de konkrétabbat, földhöz ragdtabbat. Mindannyian ugyanarról gondolkodunk, tudomány, művészetek, filozófia, nem lehet másról – de másképp. Ezért hol ennek, hol annak a diszciplinának vannak esélyei. Most talán a festőknek (és „festőknek”).

Nekem ez a könyv e pillanatban jövő. Mit hoz?

(Esterházy Péter: A szabadság nehéz mámora Válogatott esszék, cikkek 1996-2003 Magvető, Budapest 207-209.)

(EGYES FELADATOK VÉGÉN ZÁRÓJELBEN ADJUK MEG A MEGOLDÁST SEGÍTŐ SZÖVEGRÉSZLET SZÁMÁT.)

1. Válaszoljon az alábbi kérdésekre! Válaszát a szövegből vett idézettel bizonyítsa!

a) Milyen céllal született az esszé?

Válasz:

Idézet:

b) Szívesen vállalkozna-e az író időutazásra?

Válasz:

Idézet:

.....

.....

c) Mi az író véleménye, valójában miért foglalkozunk sokat a jövővel?

Válasz:

Idézet:

3 PONT

2. „Senki sem tud úgy játszani a magyar nyelvvel, mint Maga. Ezt így mindig a „képébe vágom”! Ki tudott még olyat írni, hogy „Régi dicsőségünk/halkések az éji homályban”? Komplex történelmi és politikai üzenet ilyen humorba csomagolva, amelyben a „halkések” mindent visznek. Erre még Kosztolányi is halálisan büszke lett volna.”

(Az évek iszkolása – Esterházy Péter és Marianna D. Birnbaum beszélget)

a) Az idézet több ponton is kapcsolható az esszéhez. Melyek ezek a kapcsolódási pontok?

.....

b) Értelmezze a „Régi dicsőségünk/halkések az éji homályban” gondolatot!

.....

c) Nevezze meg, kinek melyik művét evokálja az író!

.....

4 PONT

3. „1930-ban dumálni kicsit Kosztolányival. Figyelj, angyalom, írtam egy verset, megmutatnám, Hajnali részegség a címe.” (4)

a) Megőrizve az idézet stílusát, 4-5 mondatban foglalja össze az említett Kosztolányi-vers üzenetét!

.....

b) Az alábbi három Kosztolányi-idézet közül egyik a Hajnali részegség című költeményből való. Írja a versek címét az idézetek mellé!

„Szájtátva álltam
s a boldogságtól föl-fölkiabáltam,
az égbe bál van, minden este bál van”

„Van már kenyerem, borom is van,
van gyermekem és feleségem.
Szívem minek is szomorítsam?”

Azon az éjjel
az órák összevissza vertek.
Azon az éjjel
holdfényben úsztak mind a kertek.

7 PONT

4. „Egy Hondával Mátyás király udvarában” mondat utalás egy regény címére. Adja meg az alkotó teljes nevét és a mű címét! (4)

Alkotó:

Mű címe:

1 PONT

5. Időkezelésnek azon eljárásoknak az összességét értjük, amelyekkel a szerző a történet időviszonyait jelzi.

a) Soroljon fel négy példát arra, hogy mi határozza meg az időkezelést az epika műnemében!

.....
.....

b) Mi jellemzi az eposzok időkezelését?

.....
.....
.....

c) Értelmezze a szöveg következő mondatát! „Másfajta életekről beszél Balzac, Flaubert, Proust, mert másképp telt mindőjüknél az idő.”(4) Miben változott az időkezelés? Válasza legalább négy érdemi megállapítást tartalmazzon!

.....

.....

d) Nevezzen meg egy-egy regényt a három említett írótól!

Balzac:

Flaubert:

Proust:

10 PONT

6. Oldja meg az alábbi feladatokat!

a) Határozza meg az utópia fogalmát, majd csoportosítsa azt értékítélet szerint! Meghatározása legalább két érdemi megállapítást tartalmazzon!(5)

Utópia:

.....

b) Nevezze meg a kifejezés eredetét!

.....

c) A kifejezést pejoratív hangsúllyal milyen értelemben használjuk? Válasza két szinonimát tartalmazzon!

.....

d) Egészítse ki az alábbi szöveget!

Utópisztikus elképzelések minden nép folklórjában megtalálhatók, az európai népek mitológiájában ilyen a tejjel-mézzel folyó világa, Amerika felfedezésének idején a képzetek legendájával egészülnek ki egy egzotikus paradicsomról, vagy a máig kutatott, az elsülylyedt földrész.

6 PONT

7. A szöveg modalitás szempontjából kijelentő és kérdő mondatokra épül.

a) Soroljon fel a kérdő mondatok szerepéhez kapcsolódóan hat funkciót!

.....

b) Vizsgálja meg, hogy mi a kérdő mondat szerepe a 2. bekezdésben!

.....

4 PONT

8. Esterházy Péter több helyen is alkalmaz zárójelet az idézett szövegben.

a) Röviden foglalja össze a zárójelhasználat szerepét! Meghatározása legalább két érdemi megállapítást tartalmazzon!

.....

.....

b) Hogyan kapcsolódnak az alábbiak a zárójelhasználathoz? Válasza legalább három érdemi megállapítást tartalmazzon!

$$2 \times 3 + 2 = 8$$

$$2 \times (3 + 2) = 10$$

.....

.....

5 PONT

2. Műértelmező szöveg alkotása

A Mátyás király halálára írt emlékdal a vallásos költészet formakincsére épülő magyar világi líra korai emléke.¹ Értelmezze a költeményt, kifejtésében térjen ki a téma és a műfaj vallási és világi összetevőire! Fogalmazza meg, hogy a tudományos elemzőknek az a feltételezése, mely szerint „a mű, az uralkodó halála után nem közvetlenül, hanem néhány évtizeddel később keletkezett”, milyen többletjelentést hordozhat!

1 A Gyöngyösi kódexben található magyar nyelvű verses emlékünknél, a Néhai való jó Mátyás király kezdetű világi vers. A Gyöngyösi kódex a 16. század elejéről való latin és magyar nyelvű imádságos könyv.

Emlékdal Mátyás király halálára

Néhai való jó Mátyás királ!
Sok országokat te bírál,
Nagy dicsérettel akkoron valál,
Ellenségednek ellene állál.

Hatalmaságodat jelentéd*
Bécsnek hogy városát is megvennéd,
Ékes sereged ott féletéd*,
Királi székedet benne helheztetéd.

Németországot mikor kívánnýád,
Szent koronához választád,
És nagy sok részre hassogatád,
Magyari uraknak tisztül mind elosztád.

Akkoron te lél oly igen drága,
Téged kíványa cseh Prága,
Meghervadozott szép zeld ága,
Nem kellemetes néki virága.

Terekektül nyerél ajándokokat,
Ne pusztítanád országokat,
Ne kerengetnéd bassájokat*,
Ne fenyegetnéd ü császárokat.

Igyekezel vala sok országokra,
És nagy hatalmas városokra,
Az vízen álló Velencére,
És benne való belcs* olaszokra.

Magyarországnak fényes tikere,
És rettenetes bajnoka,
Nyumuroltoknak kies hajlaka,
Nagy ékességnek es te valál oka.

Nagy ékessége tisztességeneknek,
Nagy bátorsága félelmeneknek,
Oltalmazója magyar népeknek,
Rettenetes lél az lengyeleknek.

Királok kezett lél te hatalmas,
És nagy igyeknek diadalmas,
Néped kezett nagy bizodalmas,
Légy úristennél immár nyugodalmas.

1490 (Gyöngyösi-kódex 16. század)

(mek.niif.hu)

3. Reflektáló szöveg alkotása

Sms-nyelv

Szakirodalmi állásfoglalások szerint a rövidítés az SMS általános nyelvi jellemzője, gyakoriságát mutatja egy kérdőíves felmérés, amelyben az SMS-t használók 57%-a alkalmazta. /... /A rövidítésnek a helyesírásra gyakorolt hatása mutatkozik az írásjel elmaradásában, ami – a magyartanárok szerint – egyre gyakrabban tapasztalható diákjaik fogalmazásaiban is. Mindez jelentősen összefügg (egy) felmérés adataival, melyben azt találták, hogy a 15 éves diákoknak csupán 38%-a él a központoszással az SMS-eikben.

(Laczkó Mária: Napjaink tizenéveseinek beszéde szóhasználati jellemzők alapján 2007 <http://nyelvor.c3.hu>)

A számítógép, internet, e-mail, sms általánossá válásával új, izgalmas nyelvi jelenségek jelentek meg, és terjednek, különösen az ifjúság körében, gazdagítva vagy rontva, de mindenképpen változtatva a nyelvet.

(Olvasólámpa – Édes Anyanyelvünk 2010/4)

ady & ←
gogl & magogl fia vagyok *

gogl & magogl fia vagyok *,
a holnapok & honlapok fia,
computRS, tLFonos ~g*y,
blogos, iwiwS dalia.

(Részlet Szilvási Csaba sms-verséből,
megjelent az Édes Anyanyelvünk 2012/1. számában)

Korábban azt mondták, ha valaki rád gondol, akkor csuklasz. Ma inkább kapsz egy SMS-t.

(<http://humoros.sms-ek.org>)

A nyelv változása egy természetes, általában lassú, több emberöltőn át lezajló folyamat, ám az informatikának köszönhetően ez a folyamat mára teljesen felgyorsult. Bizonyítsa ezt az állítást a sms-ek nyelvre gyakorolt hatásával kapcsolatban! Segítségül olvassa el a fenti, 2007 és 2012 között megjelent idézeteket!

1. FELADATSOR

1. Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

1. Válaszoljon az alábbi kérdésekre! Válaszát a szövegből vett idézettel bizonyítsa!

a) Milyen céllal született az esszé?

Válasz: „Mit hoz a jövő?” – kérdésre választ adó kiadványba.

Idézet: „Evvel a hetyke mondattal gondoltam kezdeni ezt a szöveget, és elegendő erős viszony, hogy egy jövőről szóló album bevezetője lehessen.”

b) Szívesen vállalkozna-e az író időutazásra?

Válasz: Igen.

Idézet: „Viszont az időalagutakat azokat bírom. Kegymélem, ahogy a tájszó mondja. Egy Hondával Mátyás király udvarában. Király.”

c) Mi az író véleménye, valójában miért foglalkozunk sokat a jövővel?

Válasz: Az elgondolt jövőből következtessünk vissza a mára.

Idézet: „A jövővel talán nem is azért foglalkozunk annyit, hogy megtudjuk, mi lesz, hanem, hogy a megsejtettből a mára következtessünk.”

ÉRTÉKELÉS

Minden helytálló válaszelem és idézet együtt 1 pont, maximálisan 3 pont.
0 pont: hiányzó vagy hibás válasz.

2. „Senki sem tud úgy játszani a magyar nyelvvel, mint Maga. Ezt így mindig a „képébe vágom”! Ki tudott még olyat írni, hogy „Régi dicsőségünk/halkések az éji homályban”? Komplex történelmi és politikai üzenet ilyen humorba csomagolva, amelyben a „halkések” mindent visznek. Erre még Kosztolányi is halálosan büszke lett volna.”

(Az évek iszkolása – Esterházy Péter és Marianna D. Birnbaum beszélget)

a) Az idézet több ponton is kapcsolható az esszéhez. Melyek ezek a kapcsolódási pontok?

Játék a nyelvvel, nyelvi humor: „De lassan a testtel, ahogy a temetői szakemberek mondják.”

Kosztolányi – Az időutazás során Kosztolányival szeretne találkozni, „1930-ban dumálni kicsit Kosztolányival.”

ÉRTÉKELÉS

Minden helytálló válaszelem 1 pont, maximálisan 2 pont.
0 pont: hiányzó vagy hibás válasz.

b) Értelmezze a „Régi dicsőségünk/halkések az éji homályban” gondolatot!

Szellemes önironikus utalás egy letűnt korszakra, az Esterházy család nemesi eredetére./

Szellemes ironikus utalás Magyarország egy letűnt korszakára.

✓ ÉRTÉKELÉS

Helytálló válaszelem 1 pont.

0 pont: hiányzó vagy hibás válasz.

c) Nevezze meg, kinek melyik művét evokálja az író!

„Régi dicsőségünk, hol késel az éji homályban?”

Vörösmarty Mihály: Zalán futása – kezdősora.

✓ ÉRTÉKELÉS

Alkotó és cím együtt 1 pont.

0 pont: hiányzó vagy hibás válasz.

3. „1930-ban dumálni kicsit Kosztolányival. Figyelj, angyalom, írtam egy verset, megmutatnám, Hajnali részegség a címe.” (4)

a) Megőrizve az idézet stílusát, 4-5 mondatban foglalja össze az említett Kosztolányi-vers üzenetét!

Lehetséges megoldás:

Tudod, kedves barátom, arra döbbsentem rá, hogy a hétköznapi életben túl kell lépni kisszerű céljainkon. Te se hajszold a sikert! Fogadd meg a tanácsom, Te is csodálkozz rá néha a minket körülvevő világ szépségére, különlegességére! Értsd meg, angyalom, néha gyermekké kell válnunk ahhoz, hogy boldogok lehessünk! Örülj barátom a pusztá létezésnek, a pillanatnak!

✓ ÉRTÉKELÉS

Minden helytálló válaszelem 1 pont, maximálisan 5 pont.

0 pont: hiányzó vagy hibás válasz.

b) Az alábbi három Kosztolányi-idézet közül egyik a Hajnali részegség című költeményből való. Írja a versek címét az idézetek mellé!

„Szajtátva álltam
s a boldogságtól föl-fölkiabáltam,
az égbe bál van, minden este bál van”

Hajnali részegség

„Van már kenyérem, borom is van,
van gyermekem és feleségem.
Szívem minek is szomorítsam?”

Boldog, szomorú dal

Azon az éjjel
az órák összevissza vertek.

Azon az éjjel

holdfényben úsztak mind a kertek. **Szegény kisgyermek panaszai/Azon az éjjel**

✓ ÉRTÉKELÉS

2 pont: 3 helytálló válaszelem.

1 pont: 2 helytálló válaszelem.

0 pont: 1 helytálló válaszelem, hiányzó vagy hibás válasz.

4. „Egy Hondával Mátyás király udvarában” mondat utalás egy regény címére. Adja meg az alkotó teljes nevét és a mű címét! (4)

Alkotó: Mark Twain

Mű címe: Egy jenki Arthur király udvarában

✓ ÉRTÉKELÉS

Alkotó és cím együtt 1 pont.

0 pont: hiányzó vagy hibás válasz.

5. Időkezelésnek azon eljárásoknak az összességét értjük, amelyekkel a szerző a történet időviszonyait jelzi.

a) Soroljon fel négy példát arra, hogy mi határozza meg az időkezelést az epika műnemében!

Például:

- az elbeszélés időpontja
- az elbeszélés időtartama
- a történet időpontja
- a történet időtartama
- az események egymáshoz való időbeli viszonya – folyamatosság, megszakítottság, idősíkok váltása
- az elbeszélés és a történet egymáshoz viszonyított üteme, tempója

✓ ÉRTÉKELÉS

2 pont: 4 helytálló válaszelem.

1 pont: 3 helytálló válaszelem.

0 pont: 1, 2 helytálló válaszelem, hiányzó vagy hibás válasz.

b) Mi jellemzi az eposzok időkezelését?

In medias res kezdés, az események közepébe vág, az előzményeket később tudjuk meg.

✓ ÉRTÉKELÉS

Helytálló válaszelem 1 pont.

0 pont: hiányzó vagy hibás válasz.

c) Értelmezze a szöveg következő mondatát! „Másfajta életekről beszél Balzac, Flaubert, Proust, mert másképp telt mindőjükénél az idő.” Miben változott az időkezelés? Válasza legalább négy érdemi megállapítást tartalmazzon! (4)

Felbomlottak az időviszonyok, megváltoztak az irodalmi idő hagyományosan kialakult kompozíciós elvei. A reális/objektív idő helyett az idő szubjektív élménye kerül a középpontba. Henri Bergson francia filozófus éles határvonalat húzott az objektív, külsőleges, fizikai idő és a szubjektív, bensőséges, megélt idő között. Az elsőt racionálisan, értelmünkkel fogjuk fel, míg az utóbbi csak az intuíció (intellektuális megérzés) segítségével ragadható meg. Proustnál pl. a múlt eseményei jelenné válnak, s ezeket az eseményeket nem akkor éljük át igazán, amikor történnek, hanem, amikor visszaemlékszünk rájuk.

✓ ÉRTÉKELÉS

Minden helytálló válaszelem 1 pont, maximálisan 4 pont.
0 pont: hiányzó vagy hibás válasz.

d) Nevezzen meg egy-egy regényt a három említett írótól!

Balzac: pl. Goriot apó

Flaubert: pl. Bovaryné

Proust: pl. Az eltűnt idő nyomában

✓ ÉRTÉKELÉS

Minden helytálló válaszelem 1 pont, maximálisan 3 pont.
0 pont: hiányzó vagy hibás válasz.

6. Oldja meg az alábbi feladatokat!

a) Határozza meg az utópia fogalmát, majd csoportosítsa azt értékítélet szerint! Meghatározása legalább két érdemi megállapítást tartalmazzon! (5) /6 pont/

Utópia: Olyan átfogó társadalomelméleti, mindenekelőtt államelméleti elképzelés, amely az adott korban megvalósíthatatlannak látszó, eszményi társadalom-berendezkedést rögzít. Tágabb átvitt értelemben bármilyen fantasztikus szerkezetű társadalmi elképzelés.

Ha a leírás az adott kor szempontjából ideális, kívánt államberendezkedést mutat be, pozitív utópiáról, ha irrealista rémkép, nem kívánt, rossz elképzelés, negatív/ ellen / antiutópiáról beszélünk.

✓ ÉRTÉKELÉS

Minden helytálló válaszelem 1 pont, maximálisan 2 pont.
0 pont: hiányzó vagy hibás válasz.

b) Nevezze meg a kifejezés eredetét!

A kifejezés eredete: Morus Tamás Utopia című művéből származik.

✓ ÉRTÉKELÉS

Helytálló válaszelem 1 pont.
0 pont: hiányzó vagy hibás válasz.

c) A kifejezést pejoratív hangsúllyal milyen értelemben használjuk? Válasza két szinonimát tartalmazzon!

elérhetetlen vágyálom, légvár, délibáb, rémkép

✓ ÉRTÉKELÉS

1 pont: 2 helytálló válaszelem.
0 pont: 1 helytálló válaszelem, hiányzó vagy hibás válasz.

d) Egészítse ki az alábbi szöveget!

Utópisztikus elképzelések minden nép folklórjában megtalálhatók, az európai népek mitológiájában ilyen a tejjel-mézrel folyó **Kánaán** világa, Amerika felfedezésének idején a képzetek **Eldorádó** legendájával egészülnek ki egy egzotikus paradicsomról, vagy a maig kutató **Atlantisz**, az elsüllyedt földrész.

✓ ÉRTÉKELÉS

2 pont: 3 helytálló válaszelem.
1 pont: 2 helytálló válaszelem.
0 pont: 1 helytálló válaszelem, hiányzó vagy hibás válasz.

7. A szöveg modalitás szempontjából kijelentő és kérdő mondatokra épül.

a) Soroljon fel a kérdő mondatok szerepéhez kapcsolódóan hat funkciót!

Például:

- Előreutalás, mert választ vár
- Kétely, bizonytalanság kifejezése
- Kérdező bizonytalansága – eldöntendő kérdés
- Hiányos ismeretek kiegészítése – kiegészítendő kérdés
- Együttgondolkodásra ösztönöz
- Figyelemfelkeltés
- A figyelem fenntartását szolgálja
- Tűnődés
- Költői kérdés

✓ ÉRTÉKELÉS

3 pont: 6 helytálló válaszelem.
2 pont: 5 helytálló válaszelem.
1 pont: 3 és 4 helytálló válaszelem.
0 pont: 1, 2 helytálló válaszelem, hiányzó vagy hibás válasz.

b) Vizsgálja meg, hogy mi a kérdő mondat szerepe a 2. bekezdésben!

Figyelemfelkeltés/együttgondolkodásra ösztönzés

✓ ÉRTÉKELÉS

Helytálló válaszelem 1 pont.
0 pont: hiányzó vagy hibás válasz.

8. Esterházy Péter több helyen is alkalmaz zárójelet az idézett szövegben.

a) Röviden foglalja össze a zárójelhasználat szerepét! Meghatározása legalább két érdemi megállapítást tartalmazzon!

A **zárójel ()** páros írásjel; elsősorban a kevésbé fontosnak tartott, illetve a főszövegtől más – pl. hangulati, logikai fordulat – okból elkülönített, közbevetésszerű szövegrészek elkülönítésére szolgál.

✓ ÉRTÉKELÉS

Minden helytálló válaszelem 1 pont, maximálisan 2 pont.
0 pont: hiányzó vagy hibás válasz.

b) Hogyan kapcsolódnak az alábbiak a zárójelhasználatához? Válasza legalább három érdemi megállapítást tartalmazzon!

$$2 \times 3 + 2 = 8 \qquad 2 \times (3 + 2) = 10 \qquad ☺$$

A zárójel használata a matematikában és az infokommunikációban is általános.

A matematikában a zárójel a műveletek elvégzési sorrendjére utal. A matematikában mindig a zárójelen belüli műveletet végezzük el először.

Az infokommunikációban általánossá vált az emotikonok használata. Az emotikonok az érzelmek kifejezésére alkalmas jelek, melyek segítségével az írásos üzenetekbe belefogalmazódnak a küldő olyan nonverbális közlései, melyek eddig csakis személyes kontaktus és kommunikáció által voltak érzékeltethetők. A chaten, e-mailben, SMS-ben stb. gyakran használt hangulatjelek a (smiley-k) vidám és szomorú alaptípusai zárójelet is tartalmaznak. Pl.: :-) boldog :- (szomorú ; -) kacskint

✓ ÉRTÉKELÉS

Minden helytálló válaszelem 1 pont, maximálisan 3 pont.
0 pont: hiányzó vagy hibás válasz.

✓ ÖSSZESEN 40 PONT

2. Műértelmező szöveg alkotása

Lehetséges válaszlemek:

A Mátyás király halálára írt emlékdal Balassi kora előtti magyar vers. A költemény öt évszázaddal ezelőtt íródott, átvészelte a Mohácsot követő pusztításokat, a „magyar nép zivataros századait”, **kora ellenére nehézség nélkül olvasható, érthető.**

Mátyás királyt dicsőítve sirató magyar nyelvű verses emlékünkhöz a Gyöngyösi kódexben található. A kódexek nagy terjedelmű, kézzel írt alkotások. Részben az az igény teremtette őket, hogy az egyház hivatalos nyelvét, a latint kevésbé értőknek anyanyelvükön szóljon az imádság, a példázat, a bibliai részlet, jelen esetben az epitáfium.

A költemény **műfaja emlékdal**, a király emlékét felidéző epitáfium, mely a középkori **himnuszalkotás formahagyományából** építkezik.

A középkori egyházi irodalom legfontosabb műfaja a himnusz és a legenda.

Középkori himnuszok istentiszteletek alatt, vallásos összejövetelek alkalmából énekeltek, a hívők áhítatos érzelmeit kifejező, az Istent magasztaló és a szenteket dicsőítő emelkedett hangulatú költemények.

Az alkotó a himnusz műfaj kellékei segítségével „Néha való jó Mátyás királ” érdemeit méltatja. Az ünnepélyességet a liturgikus kifejezések és a bibliai reminiscenciák is erősítik.

A himnuszokhoz hasonlóan:

- gyakoriak a versben a megszólítások: „Magyarországnak fényes tikere”, „rettegetes bajnoka”, „nyumuroloknak kies hajlaka”
- díszítő jelzőkben gazdag: jó, ékes, királi, szép, zeld, (zöld), vizen álló, belcs, (bölcs), fényes, rettenetes, kies, nagy
- gyakoriak a szóképek: „Meghervadozott szép zöld ága, / Nem kellemetes néki virága”
- alakzatok: pl. ismétlés, gondolatritmus: „Ne pusztítanád országokat, / Ne kengetnéd bassájokat / Ne fenyegetnéd ü császárokat”
- elliptikus – kihagyásos – szerkezetek „Nagy dicséretet akkoron vállal / Ellenségednek ellene állál”
- hangvétele emelkedett

A himnuszok közösségi célra, közösségi éneklésre születtek.

A himnusz műfaj eredete közösségi, vallásos ünnepekhez kapcsolódott. Az alkotó szándéka szerint is személytelen, a megénekelt tárgy uralkodik benne, és nem a fohászoló személye, igaz ez a Mátyásra emlékező vers alkotójára is, itt is a **közösségi érzelmek** szintjén szólal meg a siratás-dicsőítés.

A költő többes szám első személyt használ: „Nagy ékessége tisztességenknek / Nagy bátorsága félelmenknek” egy közösség, a nagy királyt sirató magyarság nevében szól. Az egykori alattvalók közössége Mátyás érdemeinek felsorolásával az egykori nagy királyt és az ország nagy lehetőségeit is siratja.

Az epítáfiumköltészet¹ jellemzője, hogy nem csupán alkalmoszerű, hanem olyan irodalom, amely egy-egy nevezetes, jelentős történeti személy – jelen esetben Mátyás király – emlékéit újra felidézve, halálát elsírva évtizedekkel annak elhunytá után fogalmaz meg bújtatottan aktuális közéleti kérdéseket. Az alkotó Mátyás korát felidézve a Mohács előtti Magyarország számos lényeges problémájára utal, pl. a török-kérdésre. A Mátyás-ének a **dicsőséges múlttal kíván hatni a jelenre**, ilyen értelemben **közéleti költészetnek** is tekinthető.

Mátyás érdemeinek felsorolása kontrasztot képez a nép jelenlegi védtelenségével, kiszolgáltatottságával.

A himnuszok tartalmára jellemző az eszményi, a tökéletes utáni sóvárgás. A Mátyás halálát követő **Jagelló-kori anarchikus állapotok**, a bárókkal szemben tehetetlen „dobzse – jól van” gúnynévvel illetett II. Ulászló elégedetlenségével, parasztfelkeléssel terhes kora, a török támadása, majd **Mohács és az ország szétesése felől visszatekintve a tökéletest, illetve annak elvesztését énekli meg a költő.**

A költemény indítása összefoglaló jellegű, mely dicsőségnek és győzelmeknek a kibontását a következő versszakok – 2-6. versszak és a 8. versszak utolsó sora – sorolják fel, megnevezve az ellenfeleket is.

A szerző **krónikaszerűen felsorolja Mátyás győzelmeit**: „Bécsnek, hogy városát te megvevéd”, „Németországot mikort kíványád”, „Téged kíván a cseh Prága”, „Terekek-túl nyertél ajándokokat”, „Igyekezel vala sok országokra, / És nagy hatalmas városokra, / Az vizen álló Velencére”, „Rettenetes lél az lengyeleknek”. A történelmi szempontból is némileg túlzó külpolitikai győzelemsor adja a vers gerincét. Az ismeretlen költő Mátyásnak főképp külpolitikai érdemeit és hódításait méltatja. Belpolitikáról mindössze a 9. versszak egy sorában tesz említést. A hódítás gazdag birtokadományozással is járt: „Magyari uraknak tisztül mind elosztád.” Mátyás birodalomépítő tervei, a császári cím megszerzésének vágya, a Jagelló-korból **a dicső múlt, nemzeti nagyság emlékeivé** válnak.

Nem véletlenül látjuk Mátyást a vers középpontjában – 5. versszak – mint törökve-rőt, a törökök rettegett, őket sarcoló ellenfelét. A „Ne pusztítanád, ne kergetnéd, ne fenegetnéd” sorokat a török könyörgésének is hallhatjuk. **A mű keletkezésének siralmas korában, a török pusztítás és hódítás idején, nemcsak Mátyást, hanem ezt a hősi múltat is siratja.**

A **volt és nincs fájdalmas kontrasztja** a vers meghatározó motívuma, anélkül, hogy a jelent említené a névtelen alkotó. Bújtatott negatív festésként is értelmezhető ez a megoldás.

Ezt követően a 7-8. versszakban Mátyás segítőkészségét dicsóíti, mint a magyar nép oltalmazóját, a nyomorultak gyámolítóját siratja: „Ótalmazója magyar népeknek”.

A dicsőítés csúcspontja a „Magyarországnak fényes tikere” kezdetű 7. versszak, melyben a megszólítások kiemelik az uralkodó érdemeit, nagyszerűségét. A versszakot záró sor az ország dicsőségét is Mátyáshoz köti. „Nagy ékességnek es te valál oka.” A vers lezárásában is a túlzás dicsőítő eszközével él az alkotó: „Királok kezett lél te hatalmas”. Az ünnepélyes végső búcsú újra a szakrális formát idézi: „Légy Úristennel immár nyugodalmas.”

¹ **Epítáfium:** görög eredetű szó, jelentése sírvers. Fölrattal ellátott, álló helyzetben befalazott sírkölap, melyen a fölirat a halott érdemeinek méltatását foglalja magában; többnyire verses formában.

Verselés

A kilenc négy soros versszak váltakozó szótagszámú – nyolctól-tizenkettőig – sorokból áll. Az alkotó törekedett a rímek kidolgozottságára, pl. a drága, Prága, ága, virága négyes a képiséget is meghatározza, hangulatteremtő erővel bír.

Kitekintés:

Mátyás király alakja és kora visszatérő motívum, számtalan monda és mese őrzi alakját, és számos alkotót megihletett. A XV-XVII. században pl. Janus Pannonius, Antonio Bonfini, Galeotto Marzio, Thuróczi János, Heltai Gáspár, Ilosvai Selymes Péter, Zrínyi Miklós foglalkozott írásaiban Mátyás királlyal. De a későbbi századokban is gyakran volt alakja irodalmi alkotások témája, pl. Bessenyei György is írt hőskölteményt Mátyás királyról. Arany János több balladát – V. László, Mátyás anyja – és eposzkísérletet is szentelt a Hunyadiaknak, Jókai pedig számos verses elbeszélést. Ahogy témául választotta Vörösmarty Mihály, Tompa Mihály, Mikszáth Kálmán, Móra Ferenc és Krúdy Gyula, Füst Milán, Kosztolányi Dezső, Juhász Gyula is.

3. Reflektáló szöveg alkotása

Lehetséges tartalmi elemek:

Információs társadalom: Azt a társadalmi formációt nevezzük így, amelyben a gazdaság meghatározó eleme és a hatalom elsődleges forrása az információ. Létrejöttének alapfeltétele a fejlett infokommunikációs infrastruktúra, vagyis az információátvitel és továbbító rendszerek megléte és alkalmazása.

Megítélésében szélsőséges nézetek csapnak össze:

Vannak olyan szakemberek, akik úgy vélik, hogy az információs társadalom segítheti egy, a környezetet jobban kímélő gazdaság és demokratikusabb államrend kialakítását.

Más vélemények szerint a kultúrát veszélyeztető hatása lehet az infotechnikák korlátlan térnyerésének.

Az informatikának jelentős hatása van a nyelvre. A mobiltelefon sms-technológiája, valamint az internetes levelező-, csevegőrendszerek, e-mail, chat, MSN, twitter, Facebook stb. alig két évtized alatt létrehoztak egy új írásbeliséget, a több ezer éve alakuló elsődleges írásbeliségen alapuló, de sokféle keverékformát mutató új írásbeliséget. Melynek szakkifejezése is kialakulóban van, nevezik másodlagos írásbeliségnek / szimbolikus írásbeliségnek / virtuális írásbeliségnek / netmagyarnak / digilektusnak, illetve az eszközhöz kapcsolva, pl. sms-nyelvnek.

A Short Message Service, azaz rövid – 160 karakteres – szöveges üzenet (sms) olyan szolgáltatás, amely a kompatibilis telefonoknál lehetőséget nyújt a felhasználók

számára, hogy rövid szöveges (alfanumerikus) üzeneteket küldhessenek és fogadhassanak.

A kifejezés fokozatos beépülését nyelvünkbe, helyesírásának bizonytalansága SMS, / esemes, / sms, majd 2016-os szabályozása 289. a) pont – helyes az SMS és az sms alak is – illetve a magyarosítási szándék is jelzi.

A szómagyarító javaslatok: üzi, rövid (rövid levél), ujjnyomat, marokhír, üzenke, bitlevél, szószösz, sömös stb. nem szorították ki az sms kifejezést.

Az sms viszont kiszorította a képeslapokat, szerepüket – üdvözetek, jó kívánságok stb. – betöltötte. Egy képeslapra is nagyjából annyit lehetett írni, mint most egy mobiltelefonon küldött üzenetbe. A táviratok funkciója is feleslegessé vált.

Az sms praktikus előnyei például:

- gazdaságos (a telefonálásnál olcsóbb)
- diszkrét
- extrém körülmények között – pl. koncertzajban – is használható
- könnyebbé, gyorsabbá válik az emberek között kapcsolatfelvétel, gyorsan elérhető a címzett, a társas kapcsolatok erősödhetnek, a világ legtöbb pontjára elér
- a személyközi kommunikáció leegyszerűsödik
- lehetőség a sűrű kapcsolattartásra
- a címzettet kevésbé zavarjuk meg tevékenységében, mint egy hívással, akkor fogja elolvasni és megválaszolni, amikor arra ideje lesz, ha ki van kapcsolva a telefonja, akkor is megkapja
- nem kell szembesülnünk a másik fél reakciójával
- panel-sms”: elég, ha egyszer megkapjuk vagy begépeljük a szöveget, és elküldhetjük akár az összes ismerősünknek
- megőrizhető, újraolvasható
- kevesebb időt igényel

Használata a társadalmi élet legtöbb színterére kiterjed, például:

- felvételi értesítő, politikai kampány
- értesítésre használja pl. a banki szféra, az egészségügy, a közigazgatás stb.
- reklám
- rendelhető hírek, időjárás, horoszkóp, sporteredmény stb.
- fizethető parkolás, sztrádadíj stb.
- televíziós, rádiós stb. játékokban szavazhatunk vele

Nyelvi jellemzők például:

- az sms valójában beszélt szöveg, akkor is, ha írjuk
- nem szükséges a hagyományos írásbeliségben megszokott és elvárt módon precízen fogalmazni
- kiejtésközeliség: jáccik = játszik,
- magánhangzó kihagyása
- hosszú magánhangzók rövidülése
- rövidítések: vok=vagyok
- összevonás: nemtom = nem tudom,
- képiség: +6ott = meghatott

- helyesírás mellőzése – tudatos eltérés a helyesírási normáktól
- tulajdonnevek szókezdő betűi is kis betűvel
- ly helyett j használata
- a határozatlan névelő helyett 1 használata
- az élőbeszédre jellemző mellérendelések alkalmazása, az írott nyelvre inkább jellemző (többszörös) alárendelés helyett
- az érzelem kifejezésére: nagybetűk, sok felkiáltójel
- hangulatjelek (emotikonok) használata

Az emotikonok az érzelmek kifejezésére alkalmas jelek, melyek segítségével az írásos üzenetekbe belefogalmazódnak a küldő olyan nonverbális közlései, melyek eddig csakis személyes kontaktus és kommunikáció által voltak érzékeltethetők.

Pl.: :-) boldog :-(szomorú ;-) kacsint :-O puszil :-X meglepődött

Az sms-írás tendenciája egyfajta szöveg redukció felé mutat, mely a helytakarékoságból, másrészt pénzzel való spórolásból fakad.

Néhány jellemző, mely az egyik kiemelt cél, a rövidség érdekében alakult ki:

- az elköszönés és az aláírás mellőzése
- az írásjelek teljes mellőzése
- írásjelek utáni szóköz mellőzése – szóközők helyett nagy kezdőbetű
- rövidebb szinonimák használata
- a gyakori szavak, szókapcsolatok helyett egyértelmű rövidítések használata: pl. tdm (tudom), vok (vagyok),
- a szavakból a magánhangzók kihagyása
- számok, betűk, írásjelek kombinálása: p1. 5let (ötlet); ?+(kérdézd meg); mnd1 (mindegy) stb.

Megítélésében markánsan eltérő vélemények fogalmazódnak meg.

A nyelvi változást romlásnak tekintő nyelvhasználók szerint a nyelv gondolataink közlésére szolgáló eszköz, ha romlik, akkor gondolatközlésre is alkalmatlanabb lesz.

A nyelv az önkifejezés eszköze is. A változástól, újítástól nem kell félni, nem pusztítja a nyelvet, hanem ötletességével gazdagítja.

Korcsosítja a nyelvet ⇔ Ötletességével gazdagítja a nyelvet.

„Korcsosítja a nyelvet”:

- Káros hatással lehet anyanyelvünkre.
- Elvész a személyesség.
- A gyerekek sokkal kevesebb időt töltenek egymással, ezért kevésbé tudják magukat választékosan kifejezni, a szókincsük pedig szűkül.
- A rövidített fogalmazás miatt a szövegértési képesség csökken.
- Pongyolább fogalmazás.
- Szegényedik a szókincs.
- A kézírás készsége visszafejlődik.
- Romlik az íráskép.

- A rövidség miatt nyelvtanilag helytelen kifejezések használata.
- Romlik a helyesírás.
- Új helyesírási problémák jelennek meg.
- Elmarad a köszönés, megszólítás, aláírás.
- A szabványos levélforma eltűnőben van.
- A hivatalos levelek formája elvész.
- A nyelv torzul, infantilizálódik: köcse = köszü.
- A szavakon belül használt rövidítéseket fixálódhatnak.
- Az sms-nyelvbe belenövő gyerek nem biztos, hogy tudni fogja, pl. a vagyok és a vok közti különbséget.
- Túl sok angol kifejezés – az informatika nyelve.
- A megszólítási formákban is érződik az angol nyelvi hatás: Hi / Hy.
- Rétegnyelvi kifejezések (szleng) használata. Kialakul a szlenges írásbeliség.
- A nyelvi durvaságok általánossá válnak.
- A verbális agresszió megjelenése, terjedése.
- Negatívan hat a viselkedésre: az utcán mobilozók esetenként nem figyelnek a közlekedő emberekre, nekimennek másoknak.
- Az iskolákban a diákok órákon SMS-eznek.
- Az autóvezetés közbeni sms-írás balesetveszélyes.
- Egy olyan infrastruktúra az alapja, amely a szegény régiókban és a harmadik világban még hiányzik.

Ötletességével gazdagítja a nyelvet:

- Kreatív nyelvhasználat.
- Újfajta kommunikációs stílus kialakulása.
- Az sms-ezés játékos beszédről, metaforák használatáról szól. Nem csak kreatív, de nagyon kifejező is – állítják kutatók.
- Nyelvi játék.
- Nyelvi humor.
- A tömör fogalmazás értékére bizonyíték az ókori Spárta – lakonikus tömörsége.
- A hangulatjelek (emotikonok) használata által a nyelv bővül.

Következmények, teóriák, nyelvészeti „jóslatok”:

- A nyelvi változások most már egy generáción belül zajlanak, sokszor okozva ezzel megértési nehézségeket.
- Új nyelvi hatások, változások indultak el, amelyek új nyelvi, gondolkodási minőséget hoznak létre.
- A rövid szöveges üzenetek terjedését, az sms-nyelv fejlődését nem lehet megállítani.
- Az írásbeliség elveszítheti domináns (uralkodó) szerepét.
- Egy természetesebb állapothoz, a beszélt nyelvhez közelítő írásbeli nyelvhasználat alakulhat ki, az írott szóbeliség.
- A gyors információtovábbítás hat a nyelvi érintkezésre, a nyelvhasználatra. Megváltoztatja az emberek viselkedését is.
- A klasszikus értelemben vett helyesírás végnapjait éli.
- Az sms-ezés során használt kifejezések az értelmező szótárba is bekerülnek.
- A megjelenő régi képirás és szótagírás szerepe nőhet.

- További nyelvi átalakításokra számíthatunk, pl. a köznyelv helyét akár egy globális nyelv is átveheti.

Szilvási Csaba költeménye Ady Endre versét sajátos sms-nyelven evokálja. Az sms-nyelv szinte minden jellemzőjét alkalmazva, irodalmi nyelvvé alakítja az új jelrendszert. A többszörös irodalmi és nyelvi asszociációkat idéző kódnyelvet a művészet szintjére emeli.